

Uitvoering van het VN-verdrag Handicap: geleidelijkheid mag geen vrijblijvendheid betekenen.

Met de ratificatie van het VN-verdrag inzake de rechten van personen met een handicap is in 2016 een belangrijke stap gezet naar een inclusieve samenleving met gelijke kansen voor iedereen. Stichting Dedicon zet zich al vele decennia in om tekst en beeld toegankelijk te maken voor mensen met een visuele of andere leesbeperking. Vanuit deze expertise en onze ervaring in de dagelijkse praktijk zien wij dat er nog veel nodig is. Maar ook dat er veel kansen liggen om een samenleving te creëren waarin het vanzelfsprekend is dat alle informatie in tekst en beeld voor iedereen toegankelijk is. Daarom geven wij in deze handreiking een aantal maatregelen mee, die bijdragen aan een toegankelijke informatievoorziening, gelijke kansen voor scholieren met een visuele of andere leesbeperking en het bevorderen van kunst- en cultuurbeleving door mensen met een visuele beperking.

Nederland zet met het actieprogramma *Onbeperkt meedoen!* goede stappen in de praktische uitwerking van het VN-verdrag Handicap. Dedicon juicht deze ontwikkelingen van harte toe. Tegelijkertijd signaleren wij dat er vier jaar na ratificatie nog flinke stappen gezet moeten en kunnen worden. Ook de European Accessibility Act zal de komende regeerperiode een belangrijke rol gaan spelen. Deze richtlijn stelt eisen om bepaalde producten en diensten zoals (openbaar) vervoersdiensten, consumentenbankdiensten en e-books toegankelijk te maken. Nederland moet voor 27 juni 2022 de richtlijn hebben vertaald in zijn eigen wetgeving en heeft daarna drie tot acht jaar om ze ook toe te passen.

De regering heeft de afgelopen jaren aangegeven dat de invoering langs de lijnen van geleidelijkheid gebeurt. Het ontbreekt echter nog aan voldoende concrete acties die als zodanig door mensen met een beperking worden ervaren. Het besef van het verplichtende karakter van het VN-verdrag moet daarom vergroot worden, zowel bij de overheid als bij bedrijven, organisaties en burgers. Geleidelijkheid mag in de komende regeerperiode geen vrijblijvendheid meer betekenen.

1. Toegankelijkheid betekent ook toegang tot tekst en beeld

Mensen hebben het recht op een toegankelijke maatschappij waarin zij volwaardig kunnen participeren. Toegang tot informatie -tekst én beeld- is hierbij net zo essentieel als fysieke toegankelijkheid. Informatie is de sleutel naar volwaardige deelname aan de maatschappij. Zolang dit echter als vrijblijvend wordt ervaren, belemmert dat mensen met een beperking om zelfstandig te participeren in de samenleving. In gesprekken met gemeenten merkt Dedicon bijvoorbeeld dat het belang van toegankelijke informatie wel wordt gezien, maar in de praktijk blijft het hooguit bij de website. Informatie op papier of digitale informatie in pdf-documenten, video's en formulieren zijn vaak ook niet toegankelijk voor mensen met een beperking. Behalve informatie van (semi-) overheidsinstellingen moet ook consumenteninformatie van bijvoorbeeld openbaar vervoerbedrijven, banken, (zorg)verzekeraars, pensioenfondsen en detailhandel toegankelijk zijn om zelfstandig mee te kunnen doen in de samenleving. De European Accessibility Act zal hierin een belangrijke richtlijn worden.

Maatregelen die bijdragen aan een toegankelijke informatievoorziening:

- Alle informatie die wordt gepubliceerd door organisaties, instellingen en bedrijven met een belangrijke publieke functie moet voor iedereen toegankelijk zijn. Zij zouden hiervoor een inspanningsverplichting moeten leveren.
- Toegankelijke informatie mag niet beperkt blijven tot websiteteksten. Ook documenten, video's en andere uitingen die via deze websites worden gepubliceerd moeten voor mensen met een visuele of andere leesbeperking toegankelijk zijn.
- Alle digitale overheidsinformatie en -publicaties moeten toegankelijk zijn, het liefst middels een bestandsformaat waarin tekst en beeld toegankelijk kunnen worden aangeboden.
- Mensen met een visuele beperking moeten zelfstandig hun weg kunnen vinden in een gebouw en publieke ruimten. Tekst- en beeldinformatie in publieke gebouwen en ruimten moeten (verplicht) toegankelijk zijn voor mensen met een visuele beperking.
- Strikt toezien op de uitvoering van de European Accessibility Act (EU Toegankelijkheidsakte).

2. Gelijke kansen voor scholieren met een visuele of andere leesbeperking

Volwaardig meedoen in de samenleving begint al op school. Dankzij het programma *Onbeperkt meedoen!* hebben leerlingen en studenten met een visuele of andere leesbeperking, zoals dyslexie of een motorische beperking, recht op een onderwijsaanbod dat past. Door toegankelijke boeken hebben zij de kans om hun talenten ten volle te ontwikkelen. De huidige fysieke en digitale leermethoden zijn echter meestal niet toegankelijk voor deze groep. Dedicon biedt scholieren en studenten met een visuele beperking ondersteuning door alle schoolmaterialen die ze nodig hebben in een gewenste, toegankelijke vorm aan te passen (braille, audio, digitaal, reliëf). Scholieren en studenten met een andere leesbeperking mogen van het ministerie van OCW alleen gebruik maken van wat er in de collectie van Dedicon reeds beschikbaar is (en dus niet per sé wat voor hen het beste werkt). Ook al zetten educatieve uitgevers stappen om hun schoolmethoden aan de bron toegankelijk te maken, dit doel zal de komende jaren nog niet worden bereikt. Als een boek nu niet in de benodigde, passende leesvorm aanwezig is, heb je als scholier of student met dyslexie of een motorische beperking pech en val je buiten de boot.

Maatregelen die bijdragen aan inclusief onderwijs:

- Het bieden van ondersteuning aan breed gedragen initiatieven, waarin belangenverenigingen, onderwijsinstellingen, producenten van toegankelijke lectuur en schoolboeken en uitgevers gezamenlijk een bijdrage leveren aan de ontwikkeling van inclusief publiceren.
- Het creëren van een overgangperiode, waarin, zo nodig met steun van de overheid, die lesmethoden worden omgezet die (nog) niet door de markt in toegankelijke vorm worden aangeboden. Zo zorgen we er gezamenlijk voor dat ook leerlingen met dyslexie of een motorische beperking hun talenten op school volledig kunnen benutten, doordat ze gebruik kunnen maken van lesmateriaal dat passend is voor hun ondersteuningsbehoefte.
- De meest gebruikte studieboeken in het mbo moeten op voorhand toegankelijk zijn voor zowel studenten met een visuele als een andere leesbeperking.
- Scholieren en studenten met een motorische beperking moeten de mogelijkheid hebben om, net als bij een visuele beperking, productieverzoeken bij Dedicon in te dienen als een boek of

lesmethode niet in de benodigde passende leesvorm beschikbaar is in de collectie van Dedicon.

- Indien de markt op langere termijn niet of onvoldoende in een oplossing voorziet, ligt een structurele oplossing in wetgeving, waarin onderwijsinstellingen worden verplicht om de voorwaarde 'toegankelijkheid' op te nemen bij hun aanbesteding voor aanschaf van lesmateriaal, digitale lesmethoden en online leeromgevingen.
- Onderwijsinstellingen krijgen de inspanningsverplichting om eigen onderwijsmaterialen, zoals readers, toegankelijk aan te bieden. De mate van toegankelijkheid zou objectief moeten kunnen worden vastgesteld, bijvoorbeeld in de vorm van een specifiek formaat (Word, toegankelijke pdf).

3. Nederlandse kunst en cultuur: niet alleen ván iedereen, maar ook vóór iedereen

Veel musea hebben interesse in het toegankelijk maken van hun collectie, maar het ontbreekt hen meestal aan (financiële) middelen om er ook daadwerkelijk uitvoering aan te geven. Rijksmusea ontvangen subsidie om het collectieve erfgoed van Nederland te beheren en toegankelijk te maken. Dit erfgoed is van iedereen, maar helaas nog niet voor iedereen.

Het aanbod van toegankelijke televisieprogramma's voor mensen die blind of slechtziend zijn is eveneens beperkt. Terwijl de Mediawet wel minimale percentages voorschrijft voor ondertiteling van programma's voor mensen met een auditieve beperking, is audiodescriptie bij televisieprogramma's in Nederland is nog steeds niet verplicht. Daarnaast kunnen mensen met een visuele beperking inmiddels op beperkte schaal genieten van toneelvoorstellingen door voorstellingen met audiodescriptie. Het stimuleren van deze initiatieven, middels subsidies of promotie van goede voorbeelden, kan tot een breder toegankelijk aanbod leiden.

Maatregelen om kunst- en cultuurbeleving door mensen met een visuele beperking te bevorderen:

- Musea zouden een vast percentage van ontvangen subsidie moeten alloceren voor toegankelijkheid van hun (kern)collectie. Dit zou in ieder geval moeten gelden voor de rijksmusea in Nederland. Bevorder daarnaast het actief delen van goede voorbeelden.
- Stel in de Mediawet, net als voor ondertiteling voor mensen met een auditieve beperking, percentages vast van het aantal programma's dat van audiodescriptie is voorzien, zodat ook mensen met een visuele beperking van toegankelijke televisieprogramma's gebruik kunnen maken.
- Het aanbieden van speciale toneelvoorstellingen met audiodescriptie moet gestimuleerd worden.

Wij hopen dat deze handreiking concrete handvatten biedt waarmee de overheid en het bedrijfsleven verder worden aangezet tot actie. Uiteraard zijn er veel meer terreinen waarop het van belang is tekst en beeld toegankelijk aan te bieden. Dedicon is daarbij graag een constructieve kennispartner. Ook de komende jaren zullen wij ons inzetten voor het stimuleren en beschikbaar maken van tekst en beeld in toegankelijke vorm voor mensen met een visuele of een andere leesbeperking.